

Міністерство освіти і науки України

ПРОГРАМА

Українська мова

для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою
навчання

10-11 класи

РІВЕНЬ СТАНДАРТУ

2017

Пояснювальна записка

Українська мова як державотворчий чинник, засіб збереження культурного надбання українського народу, формування громадянина України й особистості учня є найважливішим шкільним предметом.

Програма відображає засадничі ідеї Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392), Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462), а також концепції «Нова українська школа».

У контексті ключових підходів сучасної освіти (компетентнісний, особистісно орієнтований і діяльнісний) шкільний предмет «Українська мова» є засобом розвитку й соціалізації учнів, становлення їх як особистостей і громадян своєї країни. Здобуті у процесі навчання української мови знання, набуті вміння й навички мають бути опорою, яка дасть учням змогу реалізувати себе в житті, стати носіями культури свого народу, ініціаторами відновлення й збереження найкращих культурних традицій свого народу.

Сучасне навчання є компетентнісним, а отже орієнтованим не на засвоєння визначеного обсягу знань, а передусім на пізнання життєвих реалій, у яких ці знання мають значення.

Предметна мета – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Відповідно до напрямку профільного навчання (рівень стандарту) визначено такі завдання вивчення української мови в 10-11 класах:

- формування ціннісного ставлення до української мови як державної мови України;
- формування предметної і ключових компетентностей;
- формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, системи загальнолюдських, національних, особистісних ціннісних орієнтирів;

- навчання засобами мови пізнавати світ, облаштовувати гармонійне співіснування в ньому, зберігати й передавати культурні набуток, виражати емоції й почуття, розв'язувати життєві проблеми;
- формування мовленнєвої культури, раціональної мовленнєвої поведінки;
- розвиток логічного і критичного мислення, творчої уяви;
- формування мовного смаку, мовного чуття і мовної стійкості, сприяння усвідомленню краси й естетики української мови.

У структурі програми виділено такі складники: пояснювальна записка й основна частина (власне програма).

Основну частину програми структуровано у вигляді таблиці, яка охоплює такі елементи: 1) очікувані результати навчальної діяльності; 2) орієнтовний розподіл годин на вивчення окремих тем розділів; 3) зміст навчального матеріалу мовної та мовленнєвої змістових ліній; 4) соціокультурна змістова й наскрізні лінії.

Очікувані результати навчальної діяльності учнів виражають **знансвий, діяльнісний, ціннісний, емоційний та поведінковий компоненти** ключових і предметної компетентностей, що мають бути сформовані у процесі навчання.

Поданий у програмі розподіл годин є орієнтовним. Згідно з принципом академічної свободи вчитель може на власний розсуд змінювати його з метою педагогічної доцільності.

Змістові лінії визначають суть процесу навчання української мови:

мовленнєва змістова лінія орієнтує роботу вчителя на всебічний розвиток учнів, формування їх як компетентних мовців, передбачає системну цілеспрямовану роботу на кожному уроці над збагаченням активного словника, засвоєнням мовленнєвих жанрів, формуванням навичок ефективної комунікації, набуттям досвіду розв'язання життєвих проблем засобами мови;

мовна змістова лінія визначає перелік важливих для засвоєння питань теорії мови, що є базовими для формування навичок нормативного мовлення, мовленнєвої культури;

необхідність *діяльнісної змістової лінії* зумовлена метапредметним характером предметних знань і необхідністю занурення учнів як суб'єктів навчально-виховного процесу в усі види діяльності, під час яких вони набувають суб'єктного досвіду, опановують різні стратегії мовленнєвої діяльності;

соціокультурна змістова лінія покликана забезпечувати системність патріотичного, морального, естетичного виховання учнів, реалізовувати завдання соціалізації шкільної молоді, бути орієнтиром у спрямуванні навчання на оволодіння всіма ключовими компетентностями.

У *мовленнєвій лінії* подано перелік рекомендованих видів роботи, які дають змогу учням реалізувати здобуті знання на практиці. Ці види роботи забезпечують повноцінний мовленнєвий розвиток старшокласників, бо комплексно охоплюють формування всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння і письма). Системний підхід до розвитку мовлення учнів не передбачає виділення окремих годин на традиційні для 5-9 класів аудіювання, читання мовчки та вголос, перекази, твори тощо, оскільки ці види роботи передбачено на кожному уроці. Учитель може на власний розсуд змінювати запропоновані теми і види роботи, але водночас прагнути протягом року рівною мірою приділяти увагу розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності. Оновлення змістового наповнення мовленнєвої лінії спричинене прагненням реального, а не декларативного оновлення процесу мовної освіти й вивищення її ролі у процесі становлення особистості учнів й сприяння соціалізації їх.

Оскільки в 9-му класі учні завершили вивчення всіх розділів української мови, зміст *мовної лінії* в 10-му й 11-му класах має узагальнювальний характер, тому навчальний матеріал згруповано за нормами сучасної української літературної мови, оволодіння якими важливе для кожної

освіченої людини. Під час вивчення мовних тем учитель має акцентувати не на розпізнаванні, класифікуванні мовних явищ, не на мовних розборах, а на правилах використання мовних одиниць усіх рівнів в усному мовленні й на письмі, зокрема приділяти увагу труднощам слововжитку, складним випадкам правопису, нормам узгодження мовних одиниць, культурі слова тощо.

Соціокультурний компонент програми також визначає вектор формування загальної культури учнів через ознайомлення їх із культурною спадщиною свого народу й світу, виховання патріотизму й моральності. Реалізації цих завдань сприятиме текстоцентричний підхід до навчання мови, що передбачає добір і системну роботу на кожному уроці з текстами різних типів, стилів і жанрів мовлення.

Текст настільки універсальний засіб, що може бути застосований на різних уроках, сприяти реалізації багатьох методів навчання, усіх поставлених цілей на уроці. Текст на уроці потрібно використовувати з метою читання, створення його інтонаційної карти, переказування, проведення словникової роботи; визначення й осмислення теми, головної думки; з'ясування ознак і композиційних елементів тексту; визначення стильових рис, мети висловлення; співвіднесення мовних засобів із задумом, типом, жанром і стилем мовлення; визначення та обґрунтування типу мовлення; організації групового чи індивідуального лінгвістичного дослідження; організації самостійної роботи; визначення емоційного впливу тексту на читачів, слухачів; виявлення й маркування певного мовного явища; узагальнення певного мовного матеріалу (групування, класифікація, структурування й систематизування); формулювання тези, гіпотези, добір аргументів; проведення аналогії з відомими фактами, прикладами з життя людей, історичними подіями, прислів'ями й афоризмами, творами, цитатами з творів, епіграфами і багато ін.; пояснення написання й вимови; організації супутнього повторення; привернення уваги до тропів задля формування відчуття естетичної насолоди; редагування; добору слів і виразів, що сприяють налагодженню психологічного комфорту, унеможливають конфлікт;

видозміни (розширення, скорочення, збагачення певними одиницями (влучними словами і виразами, синонімами, епітетами, фразеологізмами, тропами), заміна одних одиниць іншими, логічне розташування змістових елементів структури тексту); виявлення проблеми;

виконання логічних операцій (аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, висновки); осмислення поведінкових зразків героїв тексту й зіставлення їх з поведінковими нормами нашого суспільства; прогнозування психологічного впливу тексту на співрозмовника; виявлення прийомів гармонійного спілкування; висловлення власного ставлення до змісту тексту; добору коментарів; «переведення» з одного стилю в інший; переведення в інший формат: схему, малюнок, таблицю тощо); створення власного висловлення тощо.

Наскрізна лінія **«Екологічна безпека і сталий розвиток»** спрямовує діяльність учителя й учнів на формування соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, усвідомлення сталого розвитку, готовності брати участь у розв'язанні питань довкілля і розвитку суспільства; конкретизує роботу зі збереження й захисту навколишнього середовища.

Наскрізна лінія **«Громадянська відповідальність»** сприяє формуванню соціальної й громадянської компетентностей, розкриває суть поняття «відповідальний громадянин», визначає вектори його діяльності.

Наскрізна лінія **«Здоров'я і безпека»** активно долучається до формування безпечного для життя й діяльності середовища, орієнтуючи на розвиток учня як духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного громадянина, що дотримується здорового способу життя.

Метою наскрізної лінії **«Підприємливість і фінансова грамотність»** є навчання молодого покоління українців ощадливості, раціонального використання коштів, планування витрат; стимулювання у них лідерських ініціатив, прагнення успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі.

Наскрізнi змістові лінії спільні для всіх шкільних предметів, є засобом інтегрування навчального змісту, вони корелюються з окремими ключовими компетентностями і сприяють формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях.

Важливе місце у програмі відведено вивченню основ риторики, адже риторика – це не лише теорія і практика досконалого мовлення, переконливого, гарного, доцільного, ефективного тощо, це насамперед учення про мовленнєве виховання особистості.

Потреба вивчення основ риторики зумовлена її суспільними функціями: *виховання* ритора як гідного громадянина, компетентного у публічному мовленні; *визначення* норм і правил публічної аргументації, що забезпечують продуктивне обговорення важливих для суспільства проблем; *організація* базових мовленнєвих суспільних відносин; визначення критеріїв оцінювання публічної діяльності, на основі яких добирають осіб, здатних обіймати відповідальні посади.

Знання елементів практичної риторики дасть змогу забезпечити формування в учнів таких життєво важливих умінь і навичок:

- орієнтуватися у ситуаціях спілкування;
- будувати діалог залежно від цілей спілкування й соціального контексту;
- надавати висловленню сенсу і змісту засобами лексики, фразеології й граматики;
- ініціювати, підтримувати, розвивати й завершувати спілкування;
- налагоджувати гармонійні стосунки з людьми;
- бути переконливим у своїх висловленнях, бажаним співрозмовником, привабливим і впливовим оратором.

Отже, вивчення риторики сприятиме також зростанню загального показника культури в країні.

Компетентнісний підхід в освіті спрямовує навчально-виховний процес на формування ключових і предметної компетентностей. Державний стандарт

базової і повної загальної середньої освіти визначає такий перелік *ключових компетентностей*: уміння вчитися протягом життя, спілкування рідною/державною й іноземними мовами, математична, компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-комунікаційна, соціальна і громадянська, здоров'язбережувальна, загальнокультурна, підприємницька, а також як предметну називає комунікативну.

Ключові (загальноосвітні) компетентності – здатності, яких набуває кожен учень як суб'єкт навчально-виховного процесу для самовизначення, загального розвитку й самореалізації.

Перелік і зміст ключових компетентностей:

1. Спілкування державною мовою – готовність (здатність) учнів засобами української мови успішно взаємодіяти у процесі розв'язання типових для віку життєвих проблем; сформоване ціннісне ставлення до мови свого народу, наявність досвіду послуговування державною мовою.

2. Спілкування іноземними мовами – готовність (здатність) реалізовувати різноманітні комунікативні наміри у широкому діапазоні особистісних, соціальних і культурних контекстів.

3. Математична грамотність – спроможність особистості застосовувати математичні вміння в реальному житті, працювати з числовою інформацією.

4. Компетентності у природничих науках і технологіях – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією відповідно до потреб, застосовувати ІКТ у навчанні й повсякденному житті, знаходити, опрацьовувати і систематизовувати інформацію); здатність бути відкритими до інновацій, реалізувати себе в мінливому технологічному, життєвому, навчальному й трудовому середовищі.

5. Інформаційно-комунікаційна компетентність – здатність (готовність) розуміти навколишнє інформаційне середовище, самостійно шукати, добирати й критично аналізувати необхідну інформацію,

трансформувати, зберігати та транслювати її й діяти відповідно до своїх цілей і прийнятої в суспільстві комунікаційної етики.

6. Уміння вчитися протягом життя – здатність і внутрішня потреба самостійно здобувати знання і формувати вміння відповідно до поставлених цілей з метою самовдосконалення й самореалізації.

7. Соціальна і громадянська компетентності – усвідомлення громадянської повинності й відповідальності, здатність до реалізації громадянських прав і обов'язків.

8. Підприємницька компетентність – це інтегрована якість особистості, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, спроможності планувати, самоорганізовуватися й організувати підприємницьку діяльність, утілювати ідеї у сферу економічного життя, розв'язувати конфліктні ситуації, приймати рішення, брати на себе відповідальність, формувати моделі поведінки, необхідні для успішного розв'язання нагальних виробничих проблем.

9. Загальнокультурна – здатність учня усвідомлено сприймати надбання культури як цінність, аналізувати й оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати традиційні для культури українського народу методи самовиховання.

10. Екологічна грамотність і здорове життя – здатність розумно й раціонально користуватися природними ресурсами, усвідомлене ставлення до ролі довкілля для життя й здоров'я людини; готовність виявляти активну життєву позицію в питаннях захисту довкілля, дотримуватися здорового способу життя й пропагувати його.

Добір навчального змісту здійснено з урахуванням таких дидактичних і методичних принципів:

1) *соціальної доцільності* (засвоений навчальний матеріал і сформовані на його основі вміння й навички зумовлені системою соціальних цінностей і очікувань);

2) взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку (наявність у змісті елементів, що забезпечують гармонійну реалізацію загальноосвітніх і предметних завдань);

3) демократизації й гуманізації (забезпечення суб'єкт-суб'єктних стосунків між учителем і учнями);

4) детермінації (налагодження зв'язків предмета з попереднім досвідом учнів, прогнозування майбутніх успіхів);

5) єдності теорії й практики (засвоєний навчальний матеріал, сформовані вміння й навички мають прикладний характер, можливість застосування не лише у сфері навчальної діяльності, а й професійній та особистісній).

Однією з особливостей процесу навчання української мови учнів 10-11 класів є водночас зосередження уваги на виявленні інтересів і здібностей старшокласників, що можуть бути визначальними у виборі професії; розвиткові оргдіяльнісних умінь, формуванні здатності працювати в колективі й індивідуально; формуванні вмінь приймати рішення і бути відповідальним за нього; розвиткові вмінь ставити цілі й системно працювати над реалізацією їх; формуванні внутрішнього потреби самонавчання і самовдосконалення.

Авторський колектив із розроблення програми:

1. *Голуб Н.Б.*, завідувач відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова).

2. *Котусенко О.Ю.*, головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України

3. *Горошкіна О.М.*, професор кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук;

4. *Новосьолова В.І.*, старший науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук;

5. *Романенко Ю.О.*, доцент кафедри методики викладання української мови та літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, редактор часопису «Дивослово», кандидат педагогічних наук.

6. *Кондесюк Т.В.*, учитель української мови та літератури Білоцерківської гімназії № 2 Білоцерківської міської ради Київської області;

7. *Король О.М.*, учитель української мови і літератури середньої загальноосвітньої школи № 132 м. Києва;

8. *Тарасенко О.О.*, учитель української мови та літератури гімназії №117 ім. Лесі Українки м. Києва;

9. *Сергєєва Н.В.*, учитель української мови та літератури, директор Ліцею політики, економіки, права та іноземних мов м. Києва;

10. *Ткачова Г.В.*, учитель української мови і літератури спеціалізованої школи № 15 м. Києва.

10-й клас

(70 год., 2 год. на тиждень)

Очікувані результати 1	К-сть годин 2	Зміст навчального матеріалу	
		Мовна змістова лінія 3	Мовленнєва змістова лінія 4
<p align="center"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> розуміє суть понять «лексикографія», «словник», «довідник», «довідкова література»; називає основні типи словників; усвідомлює важливість умінь систематизувати, зіставляти, аналізувати, узагальнювати й використовувати інформацію, яка міститься в лексикографічних джерелах, довідниках, ресурсах мережі Інтернет.</p> <p align="center"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); володіє ефективними прийомами пошуку необхідної інформації в різних лексикографічних джерелах, зіставляє й аналізує її; користується у разі потреби, лексикологічними джерелами, виділяє необхідну інформацію з лексичних словників різного типу (тлумачного, словника синонімів, антонімів, іншомовних слів, фразеологічного та ін.) і довідників, у тому числі мультимедійних; висловлює припущення про достовірність наявної інформації; виявляє недостовірність одержуваної інформації, прогалини в інформації й заповнює їх;</p>	3 год.	<p align="center">Вступ</p> <p>Лексикографія. Сучасні лексикографічні джерела: словники, довідкова література (у числі на електронних носіях). Інформативна й нормативна функції їх. Основні типи словників. Довідкові медіаресурси.</p>	<p><i>Види роботи (рекомендовані):</i> складання й редагування словникових статей; здійснення лексикографічного пошуку; тлумачення значення слова різними способами; укладання словників-мінімумів «Складні випадки наголошування», «Незнайомі слова», тематичних словників-мінімумів тощо; обговорення теми «Словники в нашому житті»; диспут на тему: «Не бійтесь заглядати у словник: Це пишний яр, а не сумне провалля...» (М. Рильський).</p>

використовує знайдену інформацію для пояснень як докази й факти в різних навчальних і практичних ситуаціях, ситуаціях моделювання й проектування.

Ціннісний компонент

Учень/учениця:

демонструє любов і повагу до рідного слова, гордість за багатство і красу української мови;

висловлює своє ставлення до знайденої інформації;

усвідомлює важливість потреби пошуку додаткової інформації для розв'язання навчальних завдань і самостійної пізнавальної діяльності;

зберігає необхідні лексикографічні видання, цінну інформацію на персональному комп'ютері, у домашній бібліотеці.

Емоційний компонент

Учень/учениця:

виражає засобами мови адекватні почуття і враження від результатів роботи.

Поведінковий компонент

Учень/учениця:

відповідально ставиться до кожного вжитого слова;

демонструє інтерес до нових слів й активність у збагаченні власного словникового запасу.

Соціокультурна змістова лінія

Виразальні можливості української мови. Українська мова й відображена в ній національна культура.

Як відновити джерела формування високої мовної культури. Словники – музеї слів (С. Пушик). Вишукана мова – моя мрія. Краса довілля в слові. Естетична функція слова. Мій активний словниковий запас.

Українська мова – стратегічний ресурс України. Магія українського слова.

Наскрізні лінії

1. Здоров'я і безпека.

Стан мовленнєвого середовища – основа життєздатності етносу.

2. Громадянська відповідальність.

Відповідальне ставлення до кожного вжитого слова.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Прагнення захистити довкілля від згубного впливу соціуму. Чисте повітря – чиста планета.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Піклування про власний розвиток. Активна участь у житті суспільства.

1	2	3	4
<p align="center"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> розуміє суть понять «лексична норма», «лексичне значення слів», «лексична сполучуваність слів», «слово і контекст», «лексична помилка»; розуміє суть понять «порушення лексичної норми», «фразеологізми», «стилістичне забарвлення фразеологізмів»; <i>пояснює</i> загальні принципи класифікації словникового складу української мови; <i>пояснює</i> найпоширеніші випадки порушення лексичної норми; <i>визначає</i> роль і стилістичні можливості вивчених лексичних одиниць, <i>комунікативно доцільно використовує</i> їх у власному мовленні; <i>визначає</i> роль і доречність використання фразеологічних засобів мови, стилістичну функцію їх; розуміє відмінності між лексичними, фразеологічними синонімами; <i>доречно використовує</i> їх у тексті; <i>усвідомлює</i> відмінність між фразеологічними синонімами й антонімами; <i>використовує</i> лексичну синонімію як засіб виправлення невиправданих повторів, як засіб зв'язку речень у тексті;</p>	<p align="center">1 год</p> <p align="center">10 год.</p>	<p align="center">Поняття норми в сучасній українській літературній мові</p> <p>Нормативне й ненормативне мовлення. Типи норм.</p> <p align="center">Лексична норма</p> <p>Лексична помилка. Лексичне значення слова. Слово і контекст; залежність значень слова від контексту. Слововживання: вибір слова, лексична сполучуваність. Слова власне українські й запозичені. Виправдані й небажані запозичення. Лексичні й фразеологічні синоніми, антоніми. Синонімічне багатство української мови. Пароніми. Запобігання помилок у вживанні паронімів. Найпоширеніші випадки порушення лексичної норми. Кальки з інших мов, недоречне вживання</p>	<p align="center"><i>Види роботи (рекомендовані):</i> <i>укладання</i> словника рідко вживаних слів; <i>укладання</i> тематичного словника українських фразеологізмів; <i>укладання</i> словника фразеологізмів у творах українських письменників; <i>укладання</i> словника небажаних запозичень «Свої не гірші за моря»; <i>складання</i> плану роботи на тиждень; <i>складання</i> плану дозвілля на канікули; <i>виступ</i> під час дискусії «Які слова руйнують наше життя?»; «Інтернет зближує чи накопичує самотність?»; <i>написання</i> есе «Прекрасна мить життя», «Чарівність і могутність слова»; <i>редагування</i> текстів;</p>

<p>правильно й доречно <i>використовує</i> фразеологізми відповідно до стилістичного забарвлення їх.</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>організовує свою діяльність</i> (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); <i>організовує й планує</i> навчальне співробітництво з учителем та однокласниками; <i>працює</i> в групі й <i>набуває досвіду</i> такої роботи; <i>дотримується</i> лексичної норми в усних і писемних висловленнях; <i>уживає</i> слова відповідно до їхніх лексичних значень, <i>правильно використовує</i> у мовленні багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми, слова в переносному значенні з урахуванням стилю мовлення; <i>додержується</i> лексичної сполучуваності слів; <i>виявляє й усуває</i> порушення лексичних норм, норм слововживання; <i>оцінює</i> власне й чуже мовлення з погляду точного, доречного й виразного слововживання; <i>висловлює</i> критичне ставлення стосовно вживання українських слів у невластивому їм значенні, невмотивованого використання запозичень; <i>аналізує</i> різні ситуації мовлення, виділяє учасників спілкування, визначає їхні наміри; <i>практично засвоює</i> морально-етичні й психологічні принципи спілкування і співпраці; <i>висловлює</i> міркування й пропозиції щодо гармонізації спілкування.</p> <p style="text-align: center;"><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i></p>		<p>українських слів у невластивому їм значенні.</p> <p>Основні групи фразеологізмів, багатозначність, синонімія й антонімія фразеологізмів. Уживання слів у фразеологізмах відповідно до їхнього стилістичного забарвлення.</p> <p>Утвердження лексичної норми в словниках української мови (повторення й узагальнення).</p>	<p><i>написання</i> відгуку про сайт відомої людини; <i>складання</i> тексту рекомендаційного характеру «<i>Як уникати помилок у мовленні</i>»; <i>написання</i> повідомлення на тему «<i>Лексичну норму відображають і утверджують насамперед словники</i>»; <i>добір і складання</i> лінгвістичних мініатюр про правильність мовлення; <i>переказування</i> художнього тексту; <i>складання</i> плану проведення зимових канікул; <i>складання</i> паспорта слова; <i>підготовка проєктів</i> «Музей одного слова» (систематизація інформації про певне слово з різних лексикографічних джерел), «<i>Фразеологічне багатство творів Мирослава Дочинця</i>»; «<i>Синоніми у творах Михайла Стельмаха</i>»; <i>переказування</i> текстів різних стилів <i>із творчим завданням</i>; <i>дискусія</i> на тему: «<i>Чи потрібні мові запозичення?</i>»;</p>
---	--	--	---

<p><i>виявляє</i> в текстах та обґрунтовує особистісні й загальнолюдські цінності; <i>висловлює</i> власне розуміння цінностей. <i>демонструє</i> повагу до себе й інших, добираючи і вживаючи потрібні слова.</p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>висловлює</i> адекватні почуття і враження від почутого й прочитаного; <i>уміє керувати</i> почуттями відповідно до обставин.</p> <p style="text-align: center;"><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>демонструє</i> на уроках активність, ініціативність, відповідальність, комунікабельність, уміння налагоджувати стосунки під час групової діяльності.</p>			<p><i>виступ</i> під час дискусії «Грубість – духовна слабкість чи демонстрування сили?»; <i>написання</i> есе «З чого зіткане щастя?»; <i>збагачення</i> тексту синонімами; <i>складання</i> тексту рекомендаційного характеру «Як уникати конфліктів з друзями»; <i>написання</i> повідомлення на тему «Жорстокі слова»; <i>переказування</i> публіцистичного тексту.</p>
---	--	--	---

Соціокультурна змістова лінія

Чудова думка втрачає всю свою цінність, коли вона погано висловлена (Вольтер). Моє слово – моя відповідальність. Слово – носій добра, істини й краси. Повноцінне функціонування мови – запорука розквіту держави. Мова злагоди й гармонії. Мій лексичний арсенал. Відновлення історичної пам'яті та формування почуття національної гідності. Повага до національно-культурних цінностей інших народів.

Наскрізні лінії

1. Здоров'я і безпека.

Взаємозв'язок сприятливого стану мовленнєвого середовища і здоров'я людини. Мова творить і мова руйнує. Лікувальні властивості слова. Цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму.

2. Громадянська відповідальність.

Відповідальність за мовні вчинки. Відповідальність за результати спільної роботи. Мовний режим у родині й школі. Мовне обличчя мого міста (села). Мова – важливий чинник самовизначення нації, надійна основа розвитку країни. Вірність ідеям, принципам народної моралі та духовності. Розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Вітчизни.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Життєздатність людини й екологія слова. Мова злагоди й гармонії. Українська мова – живий організм – сад. Стимулювання відповідальності у сфері охорони довкілля. Раціональне використання води й ґрунтів. Піклування про цілісність і недоторканість природного світу навколо нас.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Піклування про саморозвиток як активний внесок у розвиток суспільства. Виховання потреби враховувати інтереси й особливості своїх партнерів.

<p style="text-align: center;"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> розуміє суть понять «риторика», «мовленнєва ситуація», «мовець», «аудиторія», «текст», «комунікативний намір», «мовленнєвий вчинок»; усвідомлює важливість риторики й риторичних умінь; називає умови успішного спілкування; риси, притаманні цікавому мовцеві, гарному співрозмовникові; називає етапи підготовки виступу; відрізняє мовленнєву дію й мовленнєвий вчинок; виявляє комунікативні наміри мовця.</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); володіє навичками ознайомлювального й вивчального читання; уміє моделювати аудиторію; налагоджує контакт зі слухачем (слухачами); визначає естетичні риси мовлення; аналізує чужий і власний текст; висловлює припущення щодо ролі риторичних знань у житті людини; виявляє причини успішного мовлення;</p>	<p>9 год.</p>		<p>Практична риторика Риторика як мистецтво, наука й навчальна дисципліна. Роль риторики в сучасному світі. Мовленнєва ситуація. Елементи мовленнєвої ситуації (мовець (адресат), слухач (аудиторія), предмет мовлення, умови успішного спілкування. Особистість мовця (чарівність, артистизм, упевненість у собі, щирість, обізнаність, об’єктивність, доброзичливість). Риси гарного співрозмовника. Вимоги до мовлення оратора. Комунікативний стан мовця. Аудиторія (слухач, слухачі). Види слухання. Цілі слухання. Моделювання аудиторії. Контакт з аудиторією. Прийоми налагодження контакту.</p>
--	----------------------	--	--

<p><i>знаходить і зіставляє різні тексти публічних виступів;</i> <i>пропонує способи вдосконалення риторичних навичок, набуття досвіду виступати публічно;</i> <i>готує текст виступу;</i> <i>виступає публічно;</i> <i>порівнює, аналізує, оцінює мовленнєві вчинки тощо.</i></p> <p style="text-align: center;"><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>висловлює своє ставлення до риторики;</i> <i>відчуває відповідальність за мовленнєві вчинки;</i> <i>розглядає мову й уміння спілкуватися як цінність;</i> <i>має в домашній бібліотеці зразки гарних публічних промов, словники, довідники.</i></p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>відчуває задоволення від добре виголошеної промови;</i> <i>уболіває за результати своєї роботи;</i> <i>захоплюється гарними промовами відомих ораторів, прагне наслідувати їх.</i></p> <p style="text-align: center;"><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>ініціює обговорення публічних промов;</i> <i>висловлює пропозиції щодо вдосконалення риторичної майстерності;</i> <i>демонструє впевненість під час виголошення промови;</i> <i>бере на себе відповідальність за свої мовленнєві вчинки;</i> <i>демонструє небайдужість, активність у розгляді питань теми.</i></p>			<p>Текст як одиниця спілкування. Етапи підготовки тексту виступу. Види читання і записування тексту виступу. Естетика тексту.</p> <p>Ефективність мовлення. Стратегія і тактика мовленнєвої поведінки. Комунікативний намір. Мовленнєвий вчинок. Мовленнєва подія.</p> <p><i>Види роботи (рекомендовані):</i> <i>моделювання аудиторії;</i> <i>моделювання ситуації спілкування;</i> <i>аналіз змісту висловлень;</i> <i>переказування взірцевих текстів промов;</i> <i>складання плану виступу;</i> <i>підготовка композиційних частин виступу (вступу, основної частини і висновків);</i> <i>підготовка різних варіантів вступу і висновку до конкретної теми;</i> <i>написання тексту публічного виступу;</i> <i>запам'ятовування тексту виступу;</i> <i>тренування виступу;</i></p>
---	--	--	---

			<p>добір аргументів до конкретної тези; добір фразеологізмів до теми виступу; аналіз власного і чужих виступів; визначення комунікативних намірів мовців за текстом промови; оцінювання мовленнєвого вчинку; висловлення особистого ставлення до почутого.</p>
<p>Соціокультурна змістова лінія</p> <p><i>Привабливість і цінність життя. Упорядкування життєвих пріоритетів. Освіта як складник успіху. Приклади цінностей та етичної поведінки. Суспільні статуси людини. Принципи як «центри» людського життя. Культура мовлення пов'язана з культурою мислення. Ознаки толерантної поведінки.</i></p> <p>Наскрізні лінії</p> <p>1. Здоров'я і безпека. Хороші й погані звички. Звички, що руйнують наше життя. Подолання залежності від згубних звичок.</p> <p>2. Громадянська відповідальність. Турбота про інших. Приклади відповідального ставлення до життя й навчання. Колективна й особиста відповідальність.</p> <p>3. Екологічна безпека і сталий розвиток. Екологічні проблеми твого краю. Цікаві й корисні справи. Жити у злагоді з природою й людьми. Екологія мовлення.</p> <p>4. Підприємливість і фінансова грамотність. Формула успіху людини. Доброчинність як найбільша цінність і шанована риса лідера. Планування фінансового добробуту. Переваги, загрози, недоліки улюбленої справи. Фінансовий контроль. Відповідальність за фінансові проблеми в родині.</p>			
1	2	3	4
<p><u>Знаннєвий компонент</u> Учень/учениця:</p>	<p>5 год</p>	<p>Орфоепічна норма Орфоепічна помилка. Орфоепічний словник.</p>	<p><i>Види роботи (рекомендовані):</i></p>

<p><i>розуміє</i> суть понять «норма», «орфоепія», «орфоепічна помилка», «орфоепічна норма», «милозвучність», «наголос», «логічний наголос»;</p> <p><i>усвідомлює</i> важливість дотримання орфоепічної норми для сучасного компетентного мовця;</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>організовує</i> свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); <i>виявляє й аналізує факти</i> порушення орфоепічної норми; <i>працює</i> з орфоепічним словником і словником наголосів; <i>співвідносить в уяві</i> звук і букву; <i>аналізує</i> своє й чуже усне мовлення; <i>добирає</i> додаткову інформацію з теми; <i>висловлює припущення</i> про важливість орфоепічної норми.</p> <p style="text-align: center;"><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>висловлює</i> своє ставлення до чужих думок; <i>відчуває</i> відповідальність за мовленнєвий вчинок, дотримання орфоепічної норми у власному мовленні.</p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>висловлює</i> адекватні почуття і враження від сприйнятого на слух чужого мовлення, читання текстів різних жанрів і стилів.</p> <p style="text-align: center;"><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>ініціює</i> обговорення складних або суперечливих питань з теми;</p>		<p>Поняття милозвучності. Чергування у//в, і//й як засіб милозвучності. Основні правила вимови голосних звуків. Основні правила вимови приголосних звуків. Наголос. Основні правила наголошування слів. Нормативний наголос. Варіантне наголошування слів в українській мові. Словорозрізнявальний наголос. Форморозрізнявальний наголос. Діалектний наголос. Складні випадки наголошування слів.</p>	<p><i>сприймання</i> на слух чужого мовлення й аналіз його;</p> <p><i>виразне читання</i> текстів різної жанрово-стильової належності;</p> <p><i>інформаційний виступ</i> на тему «<i>Можливості українського наголосу</i>»;</p> <p><i>діалогування</i> з учителем, учнями;</p> <p><i>написання есе</i> на тему «<i>Наголос – душа слова</i>»;</p> <p><i>виразне читання</i> улюблених поезій напам'ять.</p> <p><i>усне переказування</i> текстів різних стилів <i>із творчим завданням</i>;</p>
---	--	---	--

<p>висловлює пропозиції щодо вдосконалення культури мовлення; демонструє бажання долати труднощі в опануванні теми; виявляє активність у розгляді питань теми.</p>			
<p>Соціокультурна змістова лінія</p> <p><i>Право кожного бути самим собою. Успіх – це результат безперервної й наполегливої діяльності. Самоосвіта – шлях до успіху. Володіти інформацією – володіти світом.</i></p> <p>Наскрізні лінії</p> <p>1. Здоров'я і безпека. <i>Мовна гігієна. Гігієна думок. Загартування протягом року. Говорити про себе й інших лише з повагою. Гумор – антибіотик від туги й депресії.</i></p> <p>2. Громадянська відповідальність. <i>Відповідальність за мовлене слово. Кроки до успіху. Успіх приходить до сміливих.</i></p> <p>3. Екологічна безпека і сталий розвиток. <i>Піклування про цілість і недоторканність природного світу довкола нас – наш обов'язок. Свіже повітря, активний подих – основа здоров'я.</i></p> <p>4. Підприємливість і фінансова грамотність. <i>Як заробляти гроші у шкільному віці. Вчитися розпоряджатися грошима. Боргова пастка.</i></p>			
1	2	3	4
<p style="text-align: center;"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> з'ясує суть понять «орфографічна норма», «орфограма», «орфографічна помилка», «орфографічний словник»; усвідомлює важливість дотримання орфографічної норми для сучасного компетентного мовця; знає правила українського правопису.</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i></p>	<p>20 год</p>	<p style="text-align: center;">Орфографічна норма</p> <p>Орфограма. Орфографічна помилка. Орфографічний словник. Принципи української орфографії. Ненаголошені е, и в корені слова. Апостроф. Позначення м'якості приголосних. Чергування голосних. Чергування приголосних в українській мові.</p>	<p style="text-align: center;"><i>Види роботи (рекомендовані):</i> <i>редагування чужого тексту;</i> <i>підготовка конспекту тексту наукового стилю;</i> <i>добір слів для словникового диктанту;</i> <i>моделювання «Карти пам'яті» складних орфографічних тем;</i></p>

<p><i>організовує свою діяльність</i> (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); <i>виявляє</i> й пояснює порушення орфографічної норми; <i>працює</i> з орфографічним словником; <i>застосовує</i> знання на практиці; <i>аналізує</i> факти порушення орфографічних норм; <i>висловлює припущення</i> про написання того чи того слова; <i>виявляє</i> аналогії в написанні слів (<i>зривень – пісень</i>); <i>знаходить</i> і <i>аналізує</i> додаткову інформацію з теми.</p> <p style="text-align: center;"><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>висловлює</i> своє ставлення до написаного (прочитаного) <i>відчуває</i> відповідальність за дотримання орфографічних норм.</p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>висловлює</i> адекватні почуття і враження від почутого або прочитаного; <i>відчуває</i> задоволення від власних досягнень.</p> <p style="text-align: center;"><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>ініціює</i> обговорення складних або суперечливих питань з теми; <i>висловлює</i> пропозиції щодо вдосконалення культури мовлення;</p>		<p>Зміни приголосних при збігові їх у процесі словотворення. Спрощення приголосних. Подвоєння та подовження приголосних. Правопис префіксів. Правопис суфіксів. Уживання великої літери. Правила перенесення слів із рядка в рядок. Написання складних слів разом, окремо, з дефісом. Написання слів іншомовного походження. Правило «дев'ятки». Складні випадки написання прізвищ. Складні випадки написання географічних назв. Розрізнення прислівників і співзвучних сполук (збоку – з боку, зрештою – з рештою, всередині – в середині тощо). Правила написання їх. Написання не, ні з різними частинами мови Правила графічних скорочень слів.</p>	<p><i>письмове докладне переказування текстів різних стилів;</i> <i>написання есе</i> на теми: «<i>Життя в гармонії з природою</i>», «<i>Моє бачення сучасної школи</i>», «<i>Чого варто уникати в спілкуванні</i>», «<i>Ціна недбалості</i>», «<i>Гаджети чи реальне спілкування?</i>»; <i>письмове обґрунтування</i> свого вибору на визначену тему («<i>Електронна чи паперова книга?</i>», «<i>Улюблений вид дозвілля</i>», «<i>Мій вибір – здоровий спосіб життя</i>», «<i>Чи може зашкодити неграмотне письмо?</i>», «<i>Чи потрібно вчитися заощаджувати?</i>», «<i>Чи важливо бути пунктуальним</i>», «<i>Ця музика надихає</i>», «<i>Мій вибір – жити й творити в Україні</i>», «<i>Що означає «бути відповідальним?»</i>»); <i>письмове прохання</i> довільного змісту; <i>написання ділового листа;</i> <i>складання ієрархії життєвих цілей;</i></p>
--	--	---	---

<p><i>демонструє небайдужість до труднощів в опануванні теми однокласниками, активність у розгляді питань теми;</i> <i>сприймає</i> орфографічну грамотність як статусну річ; <i>демонструє</i> наміри щодо вдосконалення власної орфографічної грамотності.</p>			<p><i>обговорення</i> тексту рекламного характеру; <i>коментування</i> висловлень відомих людей про читання; <i>продукування</i> і <i>редагування</i> текстів; <i>написання</i> диктантів; <i>складання</i> карти своїх мрій; <i>обговорення</i> тексту публіцистичного стилю; <i>коментування</i> висловлень відомих людей про ставлення до свого здоров'я.</p>
--	--	--	--

Соціокультурна змістова лінія

Гуманний світ. Уміння любити й бути щасливим. Життєві цілі. Благодійність як норма життя. Волонтерство в сучасній Україні. Порозуміння з друзями. Ознаки гармонійних стосунків між дітьми й дорослими. Як відновити довіру. Чи варто довіряти людям. Норми суспільної поведінки.

Наскрізні лінії

1. Здоров'я і безпека.

Позитивні емоції – запорука здоров'я людини. Життя без конфліктів. Безпечне дозвілля.

Екологічна безпека і здоров'я людини. Покращення середовища життя в міській і сільській місцевості.

2. Громадянська відповідальність.

Сила волі. Відповідальність за чистий простір довкола себе. Відповідальність за кожне написане слово.

Надійність і довіра у стосунках. Обов'язок перед рідними, друзями. Громадянські цінності. Взаємодія громадян заради спільного блага.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Досягнення гармонії з природою. Читання книг як засіб розвитку людини й суспільства. Безпека на воді. Небезпечні розваги молоді.

Міра відповідальності за недбале ставлення до природи. Темп міського життя і втрата соціальних зв'язків між людьми.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Мої заощадження. Фінансова відповідальність кожного.

Інноваційність і творчість – передумова успіху. Повага до чужої власності.

1	2	3	4
<p style="text-align: center;"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> розуміє суть поняття «морфологічна норма»; усвідомлює зв'язок морфологічної норми з граматичним значенням і граматичними категоріями самостійних і службових частин мови; розрізняє морфологічні норми, пов'язані з особливостями класифікування, словозміни, вживання й поєднання різних частин мови в усному мовленні й на письмі; знає норми вживання самостійних та службових частин мови в усному та писемному мовленні; виявляє й аналізує порушення морфологічних норм; додержує правил написання відмінкових закінчень відмінюваних частин мови; коментує норми використання самостійних і службових частин мови та узгодження їх, покликаючись на правила та граматичні закономірності слововживання.</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> організовує власну діяльність щодо засвоєння морфологічних норм української мови (визначає мету, цілі засвоєння навчального матеріалу, пов'язує вивчене з теми із практичною діяльністю); планує і проєцює застосування здобутих знань, набутих умінь і навичок у позанавчальних комунікативних ситуаціях;</p>	<p>12 год.</p>	<p style="text-align: center;">Морфологічна норма</p> <p>Морфологічна помилка. Іменник. Рід іменників (складні випадки узгодження роду іменників типу <i>кір, дріб, біль, нежить, пил, стел, ступінь, путь</i> та ін. з іншими частинами мови). Паралельні родові форми іменника (<i>зал – зала, птах – птаха, плацкарт – плацкарта</i> тощо). Іменники чоловічого та жіночого роду, що означають назви людей за діяльністю (<i>поет – поетеса, поетка; директор – директорка, робітник – робітниця</i> та ін.). Іменники спільного і подвійного роду. Визначення роду невідмінюваних іменників та абревіатур, правила вживання їх. Іменники, що мають лише форму однини або множини. Складні випадки відмінювання іменників. Закінчення іменників I відміни в орудному відмінку. Закінчення іменників чоловічого роду II відміни в родовому відмінку. Відмінкові закінчення іменників з конкретним та</p>	<p style="text-align: center;"><i>Види роботи (рекомендовані):</i> складання діалогів із використанням іменників на позначення назв осіб за родом діяльності у формі чоловічого та жіночого роду; складання речень з іменниками спільного роду (<i>бідолаха, причепа, базака, трудяга, ледащо, шульга, староста, ручище, забудько тощо</i>); складання розповіді про подорож Україною або світом із зазначенням назв мешканців відвіданих місць. написання пропозиції однокласникові/однокласниці спільно спланувати дозвілля у вихідний день й згоди/відмови у відповідь; написання електронного листа; написання привітання близькій людині; написання застережень молодшим дітям щодо безпечної поведінки на воді й біля водойм;</p>

<p><i>проводить рефлексію</i> власної мовленнєвої діяльності з погляду додержання морфологічних норм, за потреби <i>корегує</i> її;</p> <p><i>користується</i> словниками, довідковою літературою й електронними ресурсами для перевірки й удосконалення власного рівня засвоєння морфологічної норми;</p> <p><i>аналізує</i> усні й письмові тексти з погляду додержання морфологічних норм.</p> <p><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>висловлює</i> критичне ставлення до опрацьованого дидактичного матеріалу.</p> <p><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>відчуває відповідальність</i> за власний рівень мовленнєвої культури, зокрема за додержання морфологічних норм в усному й писемному мовленні; <i>ініціює</i> конкретні заходи, бере участь у моделюванні навчальних ситуацій, спрямованих на поліпшення умов засвоєння морфологічних норм; <i>висловлює</i> пропозиції щодо подолання труднощів у засвоєнні проблемних питань з теми; <i>демонструє</i> небайдужість у розгляді питань додержання морфологічних норм, помічає і коректно виправляє морфологічні помилки у власних і чужих усних і письмових текстах.</p>		<p>абстрактним значенням (<i>терміна – терміну, феномена – феномену</i>).</p> <p>Паралельні закінчення іменників чоловічого роду давального відмінка (-ові, -еві (-єві) , -у (-ю)); іменників знахідного відмінка (назв побутових предметів (<i>узяв олівець – узяв олівця, написав лист – написав листа</i>); іменників місцевого відмінка однини (<i>на коні – на коневі, в ліжку – на ліжкові, в гаї – в гаю, на торзі – на торгу</i>); іменників місцевого відмінка множини (<i>кістьми – костями, крильми – крилами, чобітьми – чоботями</i> тощо).</p> <p>Закінчення іменників III відміни в орудному відмінку.</p> <p>Словозміна іменників IV відміни.</p> <p>Особливості кличного відмінка.</p> <p>Творення й відмінювання чоловічих та жіночих імен по батькові.</p>	<p><i>висловлення</i> співчуття близькій людині; <i>написання</i> звернення до громадян міста (села) щодо чистоти довкілля; <i>коментування</i> висловлень відомих людей щодо збереження природи; <i>оголошення</i> приватного змісту; <i>переказування</i> тексту наукового чи публіцистичного стилю, що містить незмінювані іменники; <i>усне переказування</i> тексту публіцистичного стилю. <i>написання есе</i> за змістом висловів народної мудрості; <i>висловлення прохання</i> про допомогу; <i>висловлення подяки</i> незнайомим людям за допомогу; <i>написання есе</i> про явище природи, що викликає найбільше захоплення й здивування; <i>коментування</i> новин тижня, висвітлених на місцевому телеканалі;</p>
---	--	--	--

			<p>планування колективної роботи з розподілом ролей кожного учасника; усне висловлення на тему «Весняне пробудження природи».</p>
<p>Соціокультурна змістова лінія Соціальний контроль за поведінкою людей. Стимулювання нормативної поведінки. Громадська думка.</p>			
<p>Наскрізні лінії</p>			
<p>1. Здоров'я і безпека. <i>Активний і здоровий спосіб життя – запорука довголіття. Уміння насолоджуватися життям щодня і цінувати його. Мандрівки рідним краєм надихають і приносять насолоду й позитивні емоції.</i></p>			
<p>2. Громадянська відповідальність. <i>Відповідальність за своє здоров'я. Дотримання даного слова. Важливість соціальних контактів.</i></p>			
<p>3. Екологічна безпека і сталий розвиток. <i>Бережне ставлення до рослинного світу рідного краю. Споживання природних багатств з урахуванням інтересів нинішнього й майбутніх поколінь. Право на сприятливе довкілля. Ознаки екологічної кризи в Україні. Забезпечення якості життя в Україні. Ще назва є, а річки вже немає (Л. Костенко).</i></p>			
<p>4. Підприємливість і фінансова грамотність. <i>Планування власного бюджету. Планування бюджету колективної мандрівки. Петро Яцик – українець, який відмовився бути бідним.</i></p>			
1	2	3	4
<p style="text-align: center;"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> розуміє суть понять «суперечка», «дискусія», «диспут», «полеміка», «теза», «аргумент», «сильний аргумент», «слабкий аргумент»; усвідомлює життєву важливість діалогу; знає різновиди суперечок; називає правила ведення суперечки.</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p>	7 год		<p style="text-align: center;">Практична риторика</p> <p>Суперечка як вид комунікації. Різновиди суперечки. Правила ведення суперечки. Аргументи й докази. Полемічні прийоми. Мистецтво відповідати на запитання.</p>

<p><i>Учень/учениця:</i> <i>організовує свою діяльність</i> (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); <i>володіє</i> полемічними прийомами; <i>добирає</i> аргументи на підтвердження чи спростування висловленої тези; <i>аналізує</i> чужі аргументи; <i>висловлює припущення</i> про недостовірність аргументів; <i>виявляє</i> сильні й слабкі аргументи; <i>готується</i> до суперечки; <i>ставить</i> різноманітні запитання.</p> <p style="text-align: center;"><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця демонструє:</i> <i>готовність</i> до критичного мислення; <i>готовність</i> висловлювати власну думку; <i>жвавий інтерес</i> до дискусійних питань; <i>упевненість</i> під час захисту своєї позиції, цінностей.</p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>висловлює</i> адекватні почуття і враження від результатів роботи.</p> <p style="text-align: center;"><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>демонструє</i> високу культуру поведінки.</p>			<p style="text-align: center;"><i>Види роботи</i> <i>(рекомендовані):</i> <i>визначення теми й мети</i> суперечки; <i>визначення предмета</i> суперечки; <i>формування</i> позиції, погляду на проблему; <i>збирання</i> матеріалу, аргументів для виступу; <i>збирання</i> інформації про учасників суперечки; <i>аналіз</i> аргументів суперника; <i>спростування</i> позиції суперника; <i>формулювання</i> запитань суперникові; <i>дискусія</i> на тему: «Гроші. <i>Навіщо збирати? Де</i> <i>зберігати? На що</i> <i>витратити? Як</i> <i>заощаджувати?», «Мовна</i> <i>мода – це добре чи погано?».</i></p>
<p>Соціокультурна змістова лінія</p> <p><i>Як відновити джерела формування високої мовної культури. Мовний простір у моєму місті (селі), моїй родині. Мовний режим у школі. Мова у книзі рекордів України.</i></p> <p style="text-align: center;">Наскрізні лінії</p> <p>1. Здоров'я і безпека. <i>Здоров'я як особистісна цінність. Мовний режим у школі й місті (селі).</i></p> <p>2. Громадянська відповідальність.</p>			

Відповідальність за мовні вчинки. Відповідальність за результати спільної роботи. Відповідальність за прийняте рішення.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Жити в гармонії з суспільством. Відновлювані джерела енергії. Заощадження тепла й енергії. Збереження біологічного різноманіття Землі. Участь кожної людини в розв'язанні екологічних проблем.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Спільна діяльність. Розподіл обов'язків і відповідальності.

3 години – резерв, на розсуд учителя.

11 клас
(70 год., 2 год. на тиждень)

Очікувані результати 1	К-сть годин 2	Зміст навчального матеріалу	
		Мовна змістова лінія 3	Мовленнєва змістова лінія 4
<p align="center"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> розуміє суть понять «мовна особистість», «мовна стійкість»; усвідомлює важливість поняття «мовна стійкість»; знає особливості вияву цієї риси.</p> <p align="center"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); добре володіє українською мовою; непохитно користується у побуті й навчанні українською мовою; висловлює припущення щодо важливості цієї риси мовної особистості; аналізує риси, досвід і поведінку мовної особистості.</p> <p align="center"><u>Ціннісний компонент</u></p>	1 год.	<p align="center">Мовна стійкість як ключова риса національномовної особистості</p> <p>Поняття мовної стійкості. Джерела, що живлять мовну стійкість.</p>	<p><i>Види роботи (рекомендовані):</i> читання й аналіз текстів різних стилів; визначення ознак мовної стійкості у мовленні літературних героїв; підготовка проекту «Приклади мовної стійкості у художній літературі й українському кіно»; дискусія на тему: «Чи потрібно бути мовно стійким?».</p>

<p><i>Учень/учениця демонструє:</i> <i>готовність і потребу</i> повсякчас спілкуватися державною мовою; <i>готовність</i> висловлювати власну думку; <i>жвавий інтерес</i> до дискусійних мовних питань; <i>упевненість</i> у своїх переконаннях, цінностях.</p> <p><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>розвиває</i> власні мовні смаки й мовне чуття.</p> <p><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>демонструє</i> високу культуру поведінки.</p>			
<p>Соціокультурна змістова лінія</p> <p><i>Мовна мода і мовний смак. Читацькі смаки. Культурний простір (моєї родини, мого міста, України). Національний дух культурного простору України. Естетичний смак українців у слові, побуті, одязі.</i></p> <p>Наскрізнi лінії</p> <p>1. Здоров'я і безпека. <i>Взаємозв'язок мовної практики і здоров'я людини. Мова і безпека країни.</i></p> <p>2. Громадянська відповідальність. <i>Відповідальність українців за долю своєї мови.</i></p> <p>3. Екологічна безпека і сталий розвиток. <i>Покращення довкілля. Підтримування самобутності культури українського народу. Соціальні й екологічні показники розвитку суспільства.</i></p> <p>4. Підприємливість і фінансова грамотність. <i>Мовний етикет фахівця.</i></p>			
1	2	3	4
<p><u>Знансвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>розуміє</i> суть понять «метафора», «метонімія», «антитеза», «градація», «повторення», «риторичне запитання»;</p>	6 год.		<p>Практична риторика Засоби мовного вираження промови. Метафора, метонімія, їхня роль у мовленні.</p>

<p>усвідомлює важливість уміння користуватися засобами мовного вираження.</p> <p><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>організовує свою діяльність</i> (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); <i>уміє користуватися засобами мовного вираження думки</i> (інформації); <i>інтонує текст відповідно до норм і правил;</i> <i>аналізує текст;</i> <i>виявляє у тексті мовні тропи й риторичні фігури;</i> <i>збагачує й увиразнює текст тропами й фігурами.</i></p> <p><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця демонструє:</i> <i>готовність до написання оригінальних текстів;</i> <i>здатність до публічного виступу;</i> <i>живий інтерес до мови;</i> <i>упевненість у результатах своєї роботи.</i></p> <p><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>відчуває естетику мови.</i></p> <p><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>демонструє небайдужість, активність у розгляді питань теми.</i></p>			<p>Риторичні фігури (антитеза, градація, повторення, риторичне запитання, звернення, порівняння).</p> <p><i>Види роботи (рекомендовані):</i> <i>розпізнавання тропів і риторичних фігур;</i> <i>збагачення тексту й речень тропами й фігурами;</i> <i>написання висловлень із використанням тропів і фігур;</i> <i>зміна висловлення за допомогою тропів;</i> <i>добір жанрів і текстів для вживання конкретних мовних засобів;</i> <i>удосконалення тексту мовними засобами.</i></p>
<p style="text-align: center;">Соціокультурна змістова лінія</p> <p><i>Успішні люди України й світу. Секрети успіху. Складники успіху.</i></p> <p style="text-align: center;">Наскрізнi лінії</p> <p>1. Здоров'я і безпека. <i>Лікарські рослини. Здоровий спосіб життя: мрія чи реальність? Турбота про своє здоров'я. Ландшафтотерапія: черпаймо сили у красі природи.</i></p> <p>2. Громадянська відповідальність.</p>			

Перші кроки для досягнення мети.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Людина – частинка природної біосфери. Гармонійність взаємовідносин людини й довкілля. Збереження біосфери – необхідна умова виживання людини. Відродження древніх традицій ставлення до природи.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Історія одного успіху.

1	2	3	4
<p style="text-align: center;"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> самостійно формулює визначення поняття «морфологічна норма»; пояснює причини й закономірності вживання певних словоформ; обґрунтовує вибір написання слова, покликаючись на засвоєні морфологічні норми; усвідомлює зв'язок морфологічної норми з лексичним значенням слова; пояснює правопис окремих словоформ, узгодження та вживання їх через лексичне та граматичне значення їх; обирає нормативні варіанти вживання слів та обґрунтовує зроблений вибір.</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> організовує власну діяльність щодо засвоєння морфологічних норм української мови (визначає мету і цілі засвоєння навчального матеріалу, пов'язує вивчене з теми із практичною діяльністю, планує і проєціює застосування здобутих знань, набутих умінь і навичок у позанавчальних комунікативних ситуаціях, проводить рефлексію власної мовленнєвої діяльності з погляду додержання морфологічних норм, за потреби корегує її);</p>	<p>11 год.</p>	<p style="text-align: center;">Морфологічна норма</p> <p>Прикметник. Відмінкові закінчення прикметників. Вищий і найвищий ступені порівняння прикметників. Синонімічні способи вираження різного ступеня ознаки, використання прислівників <i>дуже, вельми, занадто, мало, вкрай, зовсім, особливо, трохи, децю, злегка</i> та ін., вживання прикметникових суфіксів і префіксів зі значенням суб'єктивної оцінки (<i>величезний, манюсінський, тонкуватий, завеликий, старенький, предобрый</i>). Прислівник. Ступені порівняння. Прикметники, що перейшли в іменники. Числівник. Складні випадки узгодження й відмінювання числівника. Дієслово, дієслівні форми. Складні випадки словозміни дієслів <i>дати, їсти, відповісти, бути</i> та ін. Паралельні форми вираження</p>	<p><i>Види роботи (рекомендовані):</i> складання усної розповіді про родину друга/подруги з використанням присвійних прикметників; складання діалогів у розмовному стилі із використанням прикметників, що містять суб'єктивну оцінку обговорюваних об'єктів; складання опису зимового лісу з використанням відносних прикметників; виписування з речень, тексту прикладів прикметників, що перейшли в іменники; виписування з «Книги рекордів України» речень з прикметниками у формі вищого й найвищого ступенів порівняння;</p>

<p><i>користується</i> словниками, довідковою літературою та електронними ресурсами для перевірки та вдосконалення власного рівня засвоєння морфологічних норм;</p> <p><i>аналізує</i> усні і письмові тексти з погляду додержання морфологічних норм;</p> <p><i>користується алгоритмами</i> розрізнення омонімічних частин мови для нормативного вживання їх в усному і писемному мовленні;</p> <p>правильно <i>здійснює</i> синонімічну заміну одних морфологічних варіантів іншими, орієнтуючись на комунікативну доречність вживання обраної словоформи.</p> <p><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>висловлює</i> критичне ставлення до опрацьованого дидактичного матеріалу;</p> <p><i>відчуває відповідальність</i> за власний рівень мовленнєвої культури, зокрема за додержання морфологічних норм в усному й писемному мовленні.</p> <p><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>ініціює</i> конкретні заходи чи бере участь у моделюванні навчальних ситуацій, які спрямовані на поліпшення умов засвоєння морфологічних норм;</p> <p><i>висловлює</i> пропозиції щодо подолання труднощів у засвоєнні проблемних питань з теми;</p> <p><i>демонструє</i> небайдужість у розгляді питань додержання морфологічних норм, помічає і коректно виправляє морфологічні помилки у власних і чужих усних і письмових текстах.</p>		<p>наказового способу дієслів 1 та 2 особи множини (<i>ходімо – ходім, візьміте – візьміть, визначте – визначіть, підтвердьте – підтвердіть</i>). Активні й пасивні дієприкметники.</p>	<p><i>складання розповіді</i> про враження від цікавої мандрівки (екскурсії);</p> <p><i>написання есе</i> про свою заповітну мрію;</p> <p><i>укладання</i> переліку назв премій, конкурсів, рейтингів з використанням прикметників вищого й найвищого ступенів порівняння;</p> <p><i>складання</i> тексту порівняльної характеристики двох гаджетів, фільмів, комп'ютерних програм тощо із використанням прикметників вищого ступеня порівняння;</p> <p><i>читання й переказування</i> текстів з числівниками;</p> <p><i>планування</i> бюджету туристичної мандрівки класу в Карпати (Холодний Яр, Шевченківськими місцями);</p> <p><i>складання й озвучення</i> графіків чергувань, індивідуальних розкладів додаткових занять тощо із використанням числівників на позначення дат і часу;</p> <p><i>записування</i> прислів'їв і приказок, назв пісень, кінофільмів, художніх творів, що містять числівники;</p>
--	--	---	---

			<p><i>складання діалогів, що містять запитання і відповіді з числівниками на позначення дат і часу певних подій;</i></p> <p><i>виразне читання й аналіз художнього тексту з наявними синонімічними формами займенників;</i></p> <p><i>читання й коментування афоризмів, що містять заперечні та неозначені займенники;</i></p> <p><i>складання плану на літні канікули з використанням дієслів майбутнього часу;</i></p> <p><i>коментування сталих виразів із дієприкметниками, що перейшли в іменники, складання з ними діалогів. (Очі завидюці – руки загребуці; Береженого Бог береже; Не вчи ученого їсти хліба печеного та ін);</i></p> <p><i>написання есе про реальну чи віртуальну мандрівку до одного з семи чудес України;</i></p> <p><i>складання розповіді про процес приготування певної страви, проведення досліду тощо з використанням власне кількісних, збірних і дробових числівників;</i></p>
--	--	--	--

			<p>складання діалогів за умовами запропонованої ситуації спілкування із використанням таких дієслів, що не мають розрізнення за категорією роду;</p> <p>редагування текстів з метою виправлення помилково вжитих активних дієприкметників (виступаючий – доповідач, промовець; виступаючий (живіт) – випнутий; вируючий – розбурханий, рухаючий – той, що рухає і под.).</p>
Соціокультурна змістова лінія			
<p><i>Традиції й модерн у культурі й суспільстві. Публічний простір України. Культурне середовище – комфортне середовище?</i></p>			
Наскрізні лінії			
<p>1. Здоров'я і безпека. <i>Мінімізація ризиків повсякдення власними силами. Небезпеки літнього й зимового сезонів. Вплив продуктів харчування на здоров'я людини.</i></p>			
<p>2. Громадянська відповідальність. <i>Ознаки зрілості громадянського суспільства. Гармонійні стосунки з друзями.</i></p>			
<p>3. Екологічна безпека і сталий розвиток. <i>Екологічна відповідальність. Середовище життя як цінність. Екологічний рух в Україні й світі. Гармонійна взаємодія людини й природи.</i></p>			
<p><i>Екологічна просвіта.</i></p>			
<p>4. Підприємливість і фінансова грамотність. <i>Підприємливість у приказках народів світу. Підприємливість літературних героїв. Підприємливість, гідна наслідування.</i></p>			
1	2	3	4
<u>Знансвий компонент</u>	15 год.	Синтаксична норма	<i>Види роботи (рекомендовані):</i>

Учень/учениця:
розуміє суть понять «синтаксична норма», «синтаксичне керування», «синтаксична помилка»;
усвідомлює важливість синтаксичних умінь для розвитку мислення й мовлення;
знає правила побудови складних речень.

Діяльнісний компонент

Учень/учениця:
організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує);
виявляє порушення синтаксичних зв'язків;
уміє граматично правильно поєднувати слова в реченнях і словосполученнях;
аналізує в тексті й реченнях приклади порушення синтаксичної норми;
висловлює припущення про взаємозв'язок синтаксичної норми і чіткості, логічності, ясності тексту;
виявляє у реченнях порушення правил синтаксичного керування й узгодження;
пропонує правильні варіанти під час редагування тексту й речень.

Ціннісний компонент

Учень/учениця демонструє:
здатність логічно мислити;
жвавий інтерес до своєї мовної освіти, до прав людини і питань справедливості в суспільстві;
готовність до навчання з метою покращення власної поведінки;
упевненість у процесі захисту прав людини і її цінностей;

Поняття синтаксичної норми.
Синтаксична помилка.
Складні випадки синтаксичного узгодження (*УПА засвідчила; до міста Старий Самбір; у місті Чернівці*).
Складні випадки і варіанти синтаксичного керування (*відгук про роботу, радіти з перемоги і радіти перемозі; потреба в підручниках; не вживати заходів; не викликає довіри; враження від фільму; командувач військ; багатий на копалини і багатий копалинами; близько десятої години; переміг завдяки вам; посіяла біля хати, за нашими розрахунками*).
Уживання прийменників *в і на* з географічними назвами і просторовими іменниками (*відбувається в Україні, побувати в Німеччині; поглянути на Вкраїну; жити на Черкащині; піднятися на Еверест*).
Словосполучення з прийменником *по* (*піти по гриби; по цей день; блукати по полю; триватиме з лютого по квітень; кожному по сувенірові; зауваження по суті тощо*).
Словосполучення з прийменниками *в(у), при, за, із-за* (*посіяти у дощ; працювати в бібліотеці; росте при дорозі; за часів Мазепи; за активної підтримки*).

переказування текстів різних стилів;
висловлення власних вражень від перегляду цікавого фільму;
редагування тексту/речень;
формулювання цілей;
написання есе ;
складання речень з абрєвіатурами;
діалогування на тему «Корисне дозвілля»;
колективне складання розповіді про уявну (віртуальну) мандрівку Україною;
ускладнення простих речень порівняльними зворотами і звертаннями;
складання особистої програми збереження здорового довкілля;
висловлення захоплення красою природи в улюблену пору року;
висловлення пропозиції допомогти літній людині;
моделювання речень, ускладнених звертаннями.
написання запрошення друзів-іноземцеві на спортивний матч в Україні;

<p><i>розуміння зв'язку між засвоєнням синтаксичної норми і формуванням соціально важливих умінь і навичок.</i></p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>висловлює адекватні почуття у процесі роботи і враження від результатів її;</i> <i>відчуває емоційне задоволення від спостереження за красою довкілля.</i></p> <p><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>ініціює нові види роботи;</i> <i>ініціює спілкування, обмін інформацією з однокласниками;</i> <i>висловлює пропозиції щодо вдосконалення граматичного ладу власного мовлення;</i> <i>висловлює пропозиції щодо активізації роботи на уроці;</i> <i>демонструє небайдужість, активність у розгляді питань теми.</i></p>		<p>Вживання похідних сполучників. Варіанти граматичного зв'язку підмета й присудка (<i>Він був активним учасником тих подій. Мій однокласник – директор школи. Перегляд вистави становить частину нашого плану на вихідний. Висіло багато картин; більшість громадян учора підтримали; більшість депутатів проголосувало; батько з сином відвідали; виставка-продаж вразила</i>).</p> <p>Пасивні конструкції з дієсловами на –ся.</p> <p>Синтаксичні конструкції з формою на -но, -то.</p> <p>Порядок слів у реченні. Односкладні й неповні речення.</p> <p>Прості ускладнені речення.</p> <p>Правила побудови складних речень.</p> <p>Логічні помилки в складних реченнях.</p>	<p><i>написання розповіді «Зірки українського спорту»;</i> <i>написання листа другуві (подрузі) з іншої країни про спортивну подію у твоєму місті;</i> <i>розроблення рекомендацій щодо покрокового навантаження у заняттях спортом;</i> <i>складання гасел уболівальників на підтримку улюбленої команди;</i> <i>складання розповіді про можливості для занять спортом у вашому місті (селі);</i> <i>висловлення захоплення наполегливістю й досягненнями українських параолімпійців;</i> <i>виконання проекту «Синтаксичні-непорозуміння»</i></p>
---	--	--	---

Соціокультурна змістова лінія

Зірки українського спорту. Улюблені види спорту українців. Шкільні змагання.
Сім'я як джерело формування моральності. Міцні сімейні стосунки як родинна цінність. Дружба між людьми як цінність. Дружба справжня й несправжня. Гостинність як засіб об'єднання людей. Доброта, добротинність, чуйність у ставленні до себе й до інших.

Наскрізнi лінії

1. Здоров'я і безпека.

Межі безпеки віртуального простору. Здоров'я набагато більше залежить від звичок і харчування, ніж від лікарського мистецтва. Небезпечні вчинки. Добрі й безглузді вчинки. Наслідки вчинку.

2. Громадянська відповідальність.

Фан-клуби в Україні. Вияв громадянської активності в культурному і спортивному житті села (міста, країни). Відповідальність старшого й молодшого покоління одного перед одним. Обов'язок як моральна категорія.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Переваги екологічних видів енергії. Екологічні заборони. Екологія і тривалість життя людини. Здорове довкілля – сенс життя. Безпека як цінність для людини й людства. Протистояння добра і зла. Ціннісне ставлення до життя.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Корисні звички й цінні риси підприємливої людини. Способи виходу з конфліктів. Ставлення до невдач. Репутація і значення її. Розуміння багатства і бідності.

1	2	3	4
<p style="text-align: center;"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> розуміє суть понять «пунктуаційна норма», «розділові знаки»; усвідомлює важливість пунктуаційної грамотності; називає правила поставлення розділових знаків.</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); помічає і виправляє пунктуаційні помилки; інтонує текст відповідно до поставлених у ньому розділових знаків; аналізує в тексті розділові знаки; пропонує варіанти розділових знаків.</p> <p style="text-align: center;"><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця демонструє:</i> пунктуаційну грамотність;</p>	<p style="text-align: center;">14 год.</p>	<p style="text-align: center;">Пунктуаційна норма</p> <p>Пунктуаційна помилка. Тире між підметом і присудком у простому реченні. Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених</p> <ul style="list-style-type: none"> - звертаннями; - однорідними членами речення; - відокремленими означеннями, прикладками, обставинами; - вставними словами і реченнями. <p>Кома в складному реченні. Крапка з комою у складному реченні. Двокрапка у складному реченні. Тире у складному реченні. Розділові знаки при прямій мові.</p>	<p><i>Види роботи (рекомендовані):</i> <i>виразне читання текстів різних стилів, інтонування їх відповідно до наявних розділових знаків;</i> <i>редагування тексту;</i> <i>записування сприйнятого на слух тексту, поставлення розділових знаків;</i> <i>переписування речень і розставлення розділових знаків;</i> <i>конструювання речень;</i> <i>використання речень зі звертаннями з різною комунікативною метою;</i> <i>написання есе «Ця музика спонукає до думок»;</i> <i>«Читання робить нас кращими»;</i> <i>діалогів на тему «На добро відповідай добром, а на</i></p>

<p>готовність до навчання з метою покращення власної грамотності; жвавий інтерес до літературної мови; розуміння зв'язку між пунктуацією й інтонацією.</p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p>Учень/учениця: виражає за допомогою інтонації почуття й емоції під час читання й переказування тексту.</p> <p style="text-align: center;"><u>Поведінковий компонент</u></p> <p>Учень/учениця: ініціює дотримання у школі мовного режиму; висловлює пропозиції щодо поліпшення правописної грамотності; демонструє небайдужість, активність у розгляді питань теми.</p>			<p>зло?», «Чому Ліна Костенко назвала страшними слова «дволикість», «дворушництво», «двозначність», «двововніть», «двоєдушність»?».</p>
--	--	--	---

Соціокультурна змістова лінія

Що більше світла і добра в житті – то краще. Робіть добрі справи – і світ довкола вас стане добрішим. Всі успіхи починаються із самодисципліни. Добра слава і ганьба. Доброму добра пам'ять. Професійна мораль. Моральні чесноти українців.

Наскрізнi лінії

1. Здоров'я і безпека.

Бадьорий і веселий настрій – найдієвіші ліки для фізичного здоров'я. Здоров'я переважає всі життєві блага. Здоров'я – перша сходинка до щастя (Сократ). Природа – найкращий лікар. Заборона й несприйняття насилля, мародерства, обману, святотатства. Небезпека скасування моральних заборон. Розумні потреби. Аморальні стилі поведінки (демагогія, бюрократизм, міщанство, відчуження).

2. Громадянська відповідальність.

Бути людиною — це відчувати свою відповідальність (А. Сент-Екзюпері). Правильний розподіл часу. Критичне ставлення до переконань. Бережне ставлення до культурного спадку.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Перший обов'язок того, хто хоче бути здоровим, — очистити навколо себе повітря (Р. Роллан).

Вияви гуманності у ставленні до всього живого. Бережне ставлення до культурного спадку. Екологічно чистий транспорт в Україні.

4. Підприємливість і фінансова грамотність

Без довіри бізнес не розвивається. Поразки в бізнесі мають загартовувати і спонукати мислити й навчатися. Гарні стосунки з людьми – запорука успіху.

Визнання права власності й повага до нього. Ініціативність як здатність людини самотійно започаткувати свою справу. Майстри своєї справи.

1	2	3	4
<p align="center"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>розуміє</i> суть понять «стиль», «стилістична норма», «стилістична помилка»; <i>розрізняє</i> стилістичне забарвлення лексичних і словотворчих засобів мови; <i>знаходить</i> у тексті стилістично забарвлені морфологічні засоби, варіанти граматичних форм; <i>розрізняє</i> відтінки значень простих речень; <i>знаходить</i> у реченні стилістично забарвлені засоби простого і складного речення; <i>усвідомлює</i> важливість стилістичних умінь; <i>називає</i> види стилів і розрізняє їх.</p> <p align="center"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>організовує</i> свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); <i>визначає</i> доречність використання в тексті стилістично забарвлених лексичних і фразеологічних засобів; <i>здійснює</i> синонімічну заміну з метою увиразнення стилю; <i>проводить</i> заміну стилістично нейтральних мовних засобів стилістично забарвленими і навпаки; <i>виявляє</i> порушення стилістичної норми; <i>уміє</i> редагувати текст; <i>виявляє</i> у тексті стильові ознаки; <i>порівнює</i> тексти різних стилів.</p>	<p align="center">10 год.</p>	<p>Стилістична норма</p> <p>Стилістична помилка. Стилістичне використання багатозначних слів і омонімів, синонімів, антонімів і паронімів. Стилістичні особливості слів іншомовного походження. Стилістичне забарвлення лексики. Книжна й розмовна лексика. Оцінна лексика. Стилістична роль неологізмів і застарілої лексики. Стилістичне забарвлення фразеологізмів. Виразальні можливості фразеологізмів. Стилістичні особливості засобів словотвору. Стилістичні особливості частин мови. Вимоги до вживання синтаксичних одиниць у різних стилях.</p>	<p><i>Види роботи (рекомендовані):</i> <i>редагування</i> текстів різних стилів; <i>уточнення</i> значень слів і сфери вживання їх; <i>розрізнення</i> близьких за значенням слів; <i>заміна</i> в тексті слів синонімічними; <i>вибирання</i> з лексичного запасу або зі словника найбільш влучного для висловлення власної думки; <i>складання</i> речень з поданими синонімами; <i>визначення</i> стилістичного забарвлення словотворчих засобів; <i>розрізнення</i> відтінків значень простих речень; <i>розрізнення</i> синонімічних речень; <i>заміна</i> в тексті речень стилістично доречними; <i>складання</i> речень для певного стилю</p>

<p style="text-align: center;"><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця демонструє:</i> вміння обирати мовно-виражальні засоби залежно від мети й ситуації спілкування; <i>готовність</i> до навчання з метою покращення власного мовлення; <i>жвавий інтерес</i> до граматичного багатства української мови.</p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> висловлює адекватні почуття, відтворені автором у тексті.</p> <p style="text-align: center;"><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> демонструє <i>небайдужість, активність</i> у розгляді питань теми, <i>відповідальність</i> за мовні вчинки.</p>			<p><i>визначення й обґрунтування стилю.</i></p>
--	--	--	---

Соціокультурна змістова лінія

Скарби, що визначають сенс життя. Сьогодення нашої країни. Духовні цінності. Соціальне піклування (піклування одне про одного, про родину, про людей похилого віку...). Нове в культурі мого народу. Наслідування чи ігнорування традицій. Культурні запозичення. Як не відцуратися свого.

Наскрізні лінії

1. Здоров'я і безпека.

Відпочинок і спокій – найкращі ліки. Рухайся більше – проживеш довше. Гімнастика – цілюща частина медицини. Позитивні думки і неконфліктна поведінка – запорука здоров'я. Взаємозв'язок мовної практики і здоров'я людини. Мова і безпека країни.

2. Громадянська відповідальність.

Міра відповідальності формує патріотизм. Роль кожного громадянина у відродженні традицій і зміцненні державності. Роль кожного громадянина у процесі розвитку мови. Мовні обов'язки громадянина України. Відповідальність за долю мови.

3. Екологічна безпека і сталий розвиток.

Природа не пробачає жартів і насилля над нею. Природа – єдина книга, кожна сторінка якої сповнена глибокого змісту (Й. Гете). Рациональне використання природних ресурсів. Переваги велосипеда як екологічно чистого виду транспорту. облаштування парків, алей, набережних. Благоустрій прибудинкових територій. Національні архітектурні традиції.

4. Підприємливість і фінансова грамотність.

Вчимося працювати ефективно й результативно. Фінансові заощадження як ознака фінансової грамотності.

<p style="text-align: center;"><u>Знаннєвий компонент</u></p> <p><i>розуміє</i> суть слів і понять «мовленнєвий жанр», «привітання», «представлення», «пояснення», «інструкція», «повідомлення», «похвала», «осуд», «рецензія», «характеристика», «вибачення»; <i>усвідомлює</i> важливість володіння жанровим багатством;</p> <p style="text-align: center;"><u>Діяльнісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця</i> : <i>організовує</i> свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); <i>уміє користуватися</i> жанрами у різних ситуаціях спілкування; <i>аналізує</i> тексти рецензій, привітань, характеристик тощо; <i>використовує</i> у практиці мовлення мовленнєві жанри; <i>складає</i> оригінальні тексти привітань, рецензій, пояснень тощо;</p> <p style="text-align: center;"><u>Ціннісний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця демонструє</i>: <i>готовність</i> до спілкування, налагодження стосунків; <i>готовність</i> до навчання з метою покращення власної поведінки; <i>жвавий інтерес</i> до навчальних тем; <i>розуміння</i> зв'язку між вивченням риторики і формуванням соціально важливих умінь і навичок; <i>впевненість</i> у процесі виголошення підготовлених текстів.</p> <p style="text-align: center;"><u>Емоційний компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця</i>:</p>	10 год.		<p style="text-align: center;">Практична риторика</p> <p>Інформаційні жанри (представлення, пояснення, інструкція, повідомлення) Діалогічні жанри (бесіда, телефонна розмова, листування). Оцінювальні жанри (похвала, осуд, рецензія, характеристика). Етикетні жанри (привітання, вибачення). <i>Види роботи (рекомендовані):</i> <i>збирання</i> необхідної інформації й допоміжного матеріалу для написання текстів різних жанрів; <i>написання</i> текстів різних жанрів; <i>удосконалення</i> підготовлених текстів; <i>виголошення</i> підготовлених текстів; <i>аналіз і самоаналіз</i> навчальної та комунікативної діяльності.</p>
---	----------------	--	---

<p><i>висловлює адекватні почуття і враження від результатів роботи.</i></p> <p style="text-align: center;"><u>Поведінковий компонент</u></p> <p><i>Учень/учениця:</i> <i>ініціює проведення рольових ігор із застосуванням мовленнєвих жанрів;</i> <i>демонструє небайдужість, активність у розгляді питань теми.</i></p>			
<p style="text-align: center;">Соціокультурна змістова лінія</p> <p><i>Краса довкілля. Красиві вчинки і стосунки. Мозаїка української душі (миролюбність, сміливість, волелюбність, духовність, образність сприйняття, сентиментальність, сердечність, кмітливість, життєрадісність тощо).</i></p> <p style="text-align: center;">Наскрізнi лінії</p> <p>1. Здоров'я і безпека. <i>Повага до себе і свого здоров'я.</i></p> <p>2. Громадянська відповідальність. <i>Повага до родини. Відповідальність за добробут батьків.</i></p> <p>3. Екологічна безпека і сталий розвиток. <i>Українські звичаї на сторожі безпеки.</i></p> <p>4. Підприємливість і фінансова грамотність. <i>Підприємницька спритність. Пунктуальність як риса підприємця. Уміння робити висновки з помилок.</i></p>			

Згод – резерв на розсуд учителя